

NAGRADE HRVATSKOG ETNOLOŠKOG DRUŠTVA

NA TEMLJU PRAVILNIKA O DODJELI NAGRADA "MILOVAN
GAVAZZI" UPRAVNI ODBOR HED-A JE DONIO ODLUKU
DA SE **NAGRADA ZA ŽIVOTNO DJELO** DODIJELI
DR. SC. ALEKSANDRI MURAJ
I PROF. DR. VITORMIRU BELAJU

OBRAZLOŽENJE – ALEKSANDRA MURAJ

Aleksandra Muraj je rođena 1937. Godine u Zagrebu. Diplomirala je etnologiju 1960. na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, na kojem je i magistrirala 1972. Doktorirala je 1988. na Filozofskoj fakulteti u Ljubljani s tezom *Kultura stanovanja u ruralnom naselju (na primjeru Sošica u Žumberku)*. Radila je kao kustosica u Gradskom muzeju u Karlovcu (1961.-1965.), kao asistentica na Odsjeku za etnologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu (1965.-1979.), a od 1980. je zaposlena u Institutu za etnologiju i folkloristiku u Zagrebu, gdje je 2001. izabrana u trajno zvanje znanstvene savjetnice.

Aleksandra Muraj je objavila pet knjiga (jednu u suautorstvu), šezdesetak znanstvenih radova, dvadesetak preglednih i stručnih radova te sedamdesetak recenzija i prikaza. Suurednica je monumentalne knjige *Hrvatska tradicijska kultura: na razmeđu svjetova i epoha* (objavljena na hrvatskom, engleskom i španjolskom), nastale u okviru projekta međunarodne etnografske izložbe da hrvatsku etnografsku baštinu predstavi inozemnoj javnosti. Aleksandra Muraj je urednica etnološke struke u *Hrvatskoj enciklopediji* i *Hrvatskom biografskom leksikonu Leksikografskog zavoda "Miroslav Krleža"* i u *Općoj i nacionalnoj enciklopediji u 20 knjiga* u nakladi Pro Leksisa i Večernjeg lista.

Nekoliko je tema kojima se Aleksandra Muraj posebno bavila. Jedna je od njih kultura stanovanja, kategorija koju je upravo ona prva uvela u diskurs hrvatske etnologije, razradivši i pojmovni aparat takvu istraživanju, koji je neophodan u znanstvenoj analizi. Svoj je pristup najtemeljitiije demonstrirala u knjizi *Živim znači stanujem* (1989). Oslanjajući se na vlastita terenska propitivanja, opservacije i autentične doživljaje među stanovnicima žumberačkog naselja Sošice, razotkriva pravila, norme i vrednote koje upravljaju njihovim svakodnevnim životom, posebice načinom kako rješavaju osnovnu ljudsku potrebu, stanovanje. U knjizi je Aleksandra Muraj primijenila samosvojan istraživački postupak, kombinirajući istraživanje materijalne dimenzije gradnje s načinom života i simboličkih dimenzija stanovanja. Inovativni pristup pokazala je Aleksandra Muraj i u svom bavljenju jednom od klasičnih etnoloških tema – odijevanju.

U nekoliko studija i knjiga (npr. *Narodna nošnja Žumberka-Stojdraga*, 1988; *Narodna nošnja otoka Zlarina*, 2003) pokazala je kako se u odjeći i njezinoj funkciji zrcali način privređivanja i domašaji lokalnoga tehnološkoga znanja, razina i opseg razmjene sa susjedima, sustav estetskih vrednota i komunikacijski proces zajednice. Prema njezinu mišljenju način odijevanja je dinamičan kompleks koji trajno korespondira s ostalim segmentima života pa se zajedno s njima i mijenja. Bez obzira na to kojom se znanstvenom problematikom bavi Aleksandra Muraj je nastoji spoznati u njezinu vremenskom protjecanju, smatrajući kulturne pojave dinamičkim strukturama koje valja interpretirati u okviru određenoga "duha vremena". Trajni interes Aleksandra Muraj pokazuje i za neke druge teme (npr. običaji) kao i za povijest etnološke znanosti, otkrivajući, kritički propitujući te revalorizirajući rad i utjecaj pojedinih osoba iz kulturnog ili znanstvenog života na razvoj hrvatske etnologije (npr. Antuna Radića, Josipa Matasovića, Milovana Gavazzija, Antuna Jirouška, Velimira Deželića i drugih).

Kao jedna od petoro autora knjige *Etnografija. Svagdan i blagdan hrvatskoga puka* nagrađena je godišnjom državnom nagradom za znanost u području humanističkih znanosti za istaknuto znanstveno djelo 1999. godine. U knjizi, koja je prva cjelovita sinteza hrvatske etnografije, Aleksandra Muraj je prikazala segment tzv. materijalne kulture, sintetizirajući podatke o načinima i sredstvima kojima su hrvatski seljaci osiguravali svoju materijalnu egzistenciju, oblikovali svoj krov nad glavom, pripremali hranu, izrađivali kućna pomagala i pribor, odjeću i obuću i sl.

Primjena znanstvenih rezultata i njihova popularizacija u izvanznanstvenoj javnosti nije strana Aleksandri Muraj. Potvrda su tomu njezina knjiga *Hrvatske narodne nošnje* (2001), koja je u okviru niza "Turizam i baština" izašla kao turistička monografija na pet svjetskih jezika te njezini uređivački i autorski prilozi u turističkom vodiču o Hrvatskoj uglednog francuskog izdavača Gallimarda, otisnuti na francuskom i hrvatskom (1999). Poseban doprinos Aleksandre Muraj u primjeni znanstvenih rezultata razvidan je u njezinu sudjelovanju u stvaranju koncepcije i pripremi reprezentativne etnografske izložbe u Budimpešti i Zagrebu 2000.

Na temelju izloženoga zaključujemo da je dr. sc. Aleksandra Muraj bitno pridonijela razvoju etnološke znanosti u Hrvatskoj. Posebice inovativnima valja istaknuti njezinu novu paradigmu istraživanja kulture stanovanja te donekle modificiranu paradigmu istraživanja odijevanja i običaja. Svojim akumuliranim znanjem, dugogodišnjom istraživačkom praksom te orijentiranosti na postojeće izvore i recentnu literaturu, Aleksandra Muraj je u protekom desetljeću ostvarila sinteze za nekoliko ključnih poglavlja hrvatske etnografske baštine. Istodobno je svojim zanimanjem za nove oblike kulturnih pojava ili prilagodbu starijih oblika modernim društvenim tokovima pokazala trajnu znanstvenu radoznalost i naznačila suvremenu orijentaciju etnološke znanosti u Hrvatskoj. Stoga je Hrvatsko etnološko društvo dr. sc. Aleksandri Muraj dodijelilo nagradu za životno djelo "Milovan Gavazzi".

OBRAZLOŽENJE – VITOMIR BELAJ

Vitimir Belaj je rođen 8. studenoga 1937. u Mariboru. Diplomirao je 1961. godine etnologiju i germanistiku na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Na istom je Fakultetu stekao znanstveni stupanj magistra znanosti 1966. godine s temom *Utemeljitelj hrvatske etnologije dr. Antun Radić*, a 1979. godine obranio je disertaciju *Kulni vrtići u Jugoslaviji i njihov etnološki okvir*.

Nakon završetka studija radio je kao muzejski kustos od 1961. do 1964. u Gradskom muzeju u Varaždinu, a potom u Ptuju od 1964. do 1970. godine.

Nastavničku karijeru na Filozofskom fakultetu u Zagrebu započeo je 10. listopada 1970. kao asistent. Dalje je postupno gradio znanstvenu karijeru kao docent, od 1980., kao znanstveni savjetnik od 1984., a od 18. prosinca 1985. kao redoviti profesor. Od 1998. godine radi u trajnom zvanju redovitoga profesora.

U nastavu je bio uključen još kao asistent, kad je u okviru predmeta *Nacionalna etnologija* držao proseminare s temama *Narodna umjetnost* i *Godišnji običaji* te tečaj *Slaveni* (uvodni pregled). U svom je nastavnom radu oblikovao i priredio nekoliko predmeta. Nakon stjecanja zvanja docenta oblikovao je tri predmeta: dvosemestralni predmet *Uvod u etnologiju* i dva četverosemestralna kolegija: *Etnologija slavenskih naroda* te *Etnologija europskih naroda*. Predavao je predmete: *Uvod u kulturnu antropologiju*, *Uvod u etnologiju*, *Povijest hrvatske etnologije*, *Etnologiju europskih naroda* i *Poredbenu mitologiju*. Godine 2003. utemeljio je i razvio novi kolegij *Religijska etnologija*.

Nastavu je održavao i izvan matičnoga fakulteta, kao gost predavač ili honorarni profesor na Portland State University, na Sveučilištu u Beču te na Filozofskom fakultetu u Ljubljani, na Sveučilištu u Zadru u okviru novoutemeljenoga studija etnologije. Etnoreligijske kolegije predavao je u Institutu za teološku kulturu laika Bogoslovnoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu te na Bogoslovnom fakultetu "Matija Vlačić Ilirik" u Zagrebu. Sudjelovao je kao predavač na Hrvatskim studijima Instituta za filozofiju Sveučilišta u Zagrebu. Održao je niz pozvanih i prigodnih predavanja na sveučilištima u Bratislavi, Kijevu, Grazu, Würzburgu, Bonnu, Erlangenu, Münchenu.

Od 1984. godine prof. dr. sc. Vitimir Belaj organizirao je i vodio poslijediplomski znanstveni studij etnologije i kulturne antropologije. Autor je studijskih programa poslijediplomskih studija u navedenome razdoblju, a 2006. godine je s još troje svojih mlađih suradnika i bivših studenata, članova Odsjeka za etnologiju i kulturnu antropologiju, izradio novi studij etnologije i kulturne antropologije.

Prof. dr. sc. Vitimir Belaj bio je mentor ili komentor brojnih diplomskih radova te mentor mnogih magistarskih radova. Pod njegovim je vodstvom doktoriralo osam doktoranata u Zagrebu te jedan u Ljubljani.

Uz intenzivan nastavni rad bio je angažiran i kao član brojnih fakultetskih tijela, a u više je navrata bio pročelnik Odsjeka za etnologiju. Obavljao je i dužnost predstojnika Centra za etnološku kartografiju. Suautor je programa studija antropologije, a bio je i prvi

predstojnik Fakultetske katedre za antropologiju na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu.

Od početaka svoje znanstvene karijere napisao je ukupno oko 200 naslova, a više od polovice radova ima znanstveni značaj. Radove objavljuje u domaćim i inozemnim časopisima i stručnim izdanjima. Sudjelovao je s vlastitim izlaganjima na više desetaka znanstvenih i stručnih skupova, seminara, tribina, konferencija i kongresa u Hrvatskoj i inozemstvu. U svojim se istraživanjima bavi dvjema temama: običajima i vjerovanjima te poviješću etnološke misli i teorije. Od 1969. godine bavi se običajima i njihovom interpretacijom u drevnoj slavenskoj religiji, a posebice običajima s maskiranim ophodima. U kasnijem se radu više usredotočio na istraživanja pučke, napose marijanske pobožnosti, te rekonstrukciju fragmenata praslavenskoga poganstva u pučkim predajama. Napisao je niz studija o raznim osobama iz hrvatske povijesti i kulture i o njihovim doprinosima hrvatskoj etnološkoj znanosti: Antunu Radiću, Josipu Bedekoviću, Matiji Antunu Relkoviću i drugima. Pisao je i studije o vezama hrvatske etnologije sa slovačkom i slovenskom etnologijom, napisao je nekoliko pregleda povijesti hrvatske etnologije, kao i tekst o šezdeset godina neprekinute nastave etnologije na Zagrebačkom sveučilištu. Bavio se i teorijskim problemima. Radio je i na etnološkoj kartografiji kao posebnoj tehnici etnološkog rada vezanoj uz etnološku teoriju. Posebnu je pozornost kartografiji posvetio u disertaciji *Kultni vrtići u Jugoslaviji i njihov etnološki okvir*.

Svoja je znanstvena dostignuća objavio u knjigama: *Die Kunde vom kroatischen Volk. Eine Kulturgeschichte der kroatischen Volkskunde* (1998), a iste mu je godine objavljena i knjiga *Hod kroz godinu. Mitska pozadina hrvatskih narodnih običaja i vjerovanja*. Drugo, znatno dopunjeno izdanje ove knjige dobilo je status sveučilišnoga udžbenika 2007. godine.

Bio je član Nacionalnoga vijeća za visoko obrazovanje, a sada je član Područnoga znanstvenog vijeća za humanističke znanosti pri Nacionalnom vijeću za znanost.

Član je raznih stručnih i znanstvenih udruženja (Hrvatskoga etnološkog društva, Hrvatskoga društva folklorista, Matice hrvatske) u kojima je obnašao ili obnaša razne funkcije kao član odbora ili predsjednik. U ovoj prigodi valja spomenuti da se upravo u vrijeme kad je Vitomir Belaj bio predsjednikom Ogranaka etnološkoga društva za Hrvatsku, Ogranak, na sjednici održanoj 17. siječnja 1975. godine, izdvojio iz tadašnjeg Etnološkog društva Jugoslavije i preimenovao u Hrvatsko etnološko društvo, koje je nadalje na početku Domovinskoga rata 1991. godine istupilo iz Saveza etnoloških društava Jugoslavije. Vitomir Belaj je redoviti član Hrvatskoga mariološkoga instituta, dopisni član Pontificia Academia Mariana Interenationalis, te član Permanent Councila IUAES (International Union of the Anthropological and Ethnological Sciences).

Član je uredničkih savjeta časopisa *Narodna umjetnost* i *Ethnologia Slovaca et Slavica*, član je uredništava nekoliko zbornika i izdanja, a osnivač je i glavni urednik časopisa *Studia ethnologica Croatica*.

Za svoj je rad dobio nekoliko važnih priznanja i nagrada: Godišnju državnu nagradu za znanstveni rad Republike Hrvatske za 1998. godinu, te Veliko priznanje Filozofskoga fakulteta u Ljubljani 1999. godine.

Iz svega navedenog je razvidno da je prof. dr. sc. Vitomir Belaj svojim je predanim radom zadužio etnološku znanost u Hrvatskoj, posebice istraživanjima običaja i vjerovanja te povijesti etnološke misli, a svojim je pedagoškim radom studentima uzor profesora i znanstvenika.

GODIŠNJE NAGRADE ZA 2006. GODINU DOBILI SU:

DR. SC. NEVENA ŠKRBIĆ ALEMPIJEVIĆ ZA PROJEKT *O TITU KAO MITU: PROSLAVA DANA MLADOSTI U KUMROVCU*

Obrazloženje:

U razdoblju od 2003. do 2008. godine dr. sc. Nevena Škrbić Alempijević je uključena kao istraživačica u znanstvenoistraživački projekt "The Politics and Poetics of Place: the Actualization of Myth, Memory and Monuments in Modern Context" (voditelji: prof. dr. sc. Nils Gilje, Odsjek za kulturalne studije i povijest umjetnosti Sveučilišta u Bergenu; prof. dr. sc. Torunn Selberg, Odsjek za kulturalne studije i povijest umjetnosti Sveučilišta u Bergenu; prof. dr. sc. Jonas Frykman, Odsjek za europsku etnologiju Sveučilišta u Lundu). U okviru tog projekta, uz doc. dr. sc. Kirsti Mathiesen Hjemdahl sa Sveučilišta u Bergenu, vodila je istraživačku dionicu u Hrvatskoj, naslovljenu "Politička mjesta u transformaciji. Slučaj Kumrovec" ("Political Places in Change. The Kumrovec Case"), koja je trebala usporediti procese transformacije kroz koje različita tranzicijska društva prolaze pri smjeni političkih sustava. Tema istraživanja je bilo društveno sjećanje vezano uz socijalističko razdoblje, a promatrano iz perspektive današnje postsocijalističke Hrvatske. Kao poligon na kojem se danas najintenzivnije križaju suprotstavljeni ideološki i simbolički imaginariji odabran je Kumrovec kao rodno mjesto Josipa Broza Tita, i to tijekom proslave Dana mladosti. Pristup temi i primijenjena znanstvena metodologija bili su fenomenološki, pri čemu je naglasak bio na neposrednoj praksi i iskustvu sudionika. Riječ je o znanstvenoj paradigmi koja nije bila zastupljena u dosadašnjim etnološkim istraživanjima u Hrvatskoj pa je projekt koji je Nevena Škrbić Alempijević vodila u tom smislu novina u znanstvenoistraživačkom radu u ovom području. U projekt su bili uključeni i studenti diplomskoga i poslijediplomskoga studija etnologije i kulturne antropologije, koji su za svoj istraživački doprinos 2005. godine dobili godišnju nagradu *Franjo Marković* Filozofskoga fakulteta.

Projekt je rezultirao knjigom *O Titu kao mitu: Proslava Dana mladosti u Kumrovcu*, objavljenoj u listopadu 2006. godine, u suuredništvu Škrbić Alempijević i Hjemdahl. Knjiga je rezultat intenzivnoga zajedničkog rada interdisciplinarnog tima

suradnika koji su iz različitih očista problematizirali pitanje tretmana socijalističke baštine u postsocijalističkom kontekstu. Knjiga objedinjuje radove 21 autora, etnologa i polaznika dodiplomskog i poslijediplomskog studija etnologije i kulturne antropologije, povjesničara te filologa. U tim se tekstovima, s različitih aspekata, problematizira koncept društvenoga sjećanja i novoga ispisivanja važeće povijesti iz perspektive Hrvatske u tranziciji i danas. Prikazuju se suvremeni stavovi prema recentnoj prošlosti, konkretno prema socijalističkom razdoblju, Josipu Brozu Titu kao njegovu naistaknutijem simbolu i Kumrovcu kao njegovu rodnom mjestu. Na primjeru proslave Dana mladosti u Kumrovcu analizira se kako dominantne službene naracije kojima se tabuizira jedan povijesni segment iskazuju alternativna sjećanja na mjestima i u trenucima nerazdvojivo povezanim s nekadašnjim političkim sustavom.

U knjizi je objavljen i vrlo uspjeti članak Nevene Škrbić Alempijević "Mi smo folklor." *Kumrovečki pioniri i druge preobrazbe na proslavi Titova 112. rođendana*. U njemu autorica raspravlja o tome mogu li se prerusavanja na kumrovečkoj proslavi Dana mladosti povezati s bahtinovskim konceptom karnevalesknog. Škrbić Alempijević je također suautorica uvoda u knjigu, naslovljenog "Politička mjesta u transformaciji. Predstavljajući istraživanja u Kumrovcu". Riječ je o radu koji se već pokazao korisnim pri planiranju i izvedbi daljnjih istraživanja određenih suvremenih kulturnih praksi u Hrvatskoj jer su u njemu izložene teorijske postavke i metodologija istraživanja, a autorice su uputile i na probleme koji se nameću istraživačima pri bavljenju takvim fenomenima.

Veći broj priloga u knjizi *O Titu kao mitu* su studentski radovi pa je urednički posao Nevene Škrbić Alempijević uključivao intenzivan mentorski rad, pri čemu je usko pratila čitav istraživački proces, od priprema za teren do izlaganja rezultata na znanstvenim skupovima i objave tekstova.

Rezultati ovoga projekta, izneseni u knjizi, izazvali su pozornost u medijima, a što je još važnije, u hrvatskoj i europskoj akademskoj zajednici. Odjeci ove knjige mogu se pratiti i na temelju poziva upućenih dr. sc. Škrbić Alempijević da rezultate istraživanja prezentira i na različitim znanstvenim skupovima i etnološkim radionicama, poput skupa *Yugoslavia's Sunny Side: a history of tourism in socialism (1950s-1980s)*, održanog u Grazu u travnju o. g.

Svojim je predanim radom na ovom međunarodnom projektu i objavljivanjem ove znanstvene knjige dr. sc. Nevena Škrbić Alempijević bitno pridonijela proučavanju dosad malo istraživanih tema politizacije mjesta i primjeni novih metodoloških postupaka u hrvatskim etnološkim istraživanjima. Uz to, intenzivnom suradnjom s polaznicima dodiplomskog i poslijediplomskog studija etnologije na oblikovanju priloga za knjigu dala je bitan doprinos znanstvenoistraživačkom usavršavanju mlađih naraštaja etnologa. Rezultate istraživanja uključivala je u nove kolegije u okviru diplomskoga studija etnologije i kulturne antropologije. Razvijajući plodnu i obostrano korisnu suradnju sa stručnjacima sa Sveučilišta u Bergenu, odigrala je važnu ulogu u promoviranju hrvatske etnološke misli u europskim okvirima.

**ANA MLINAR, PROF. ZA PROJEKT OBNOVE MLINICA NA RIJECI
GACKI U NASELJU SINAC**

Obrazloženje:

Ana Mlinar, konzervatorica je koja dugi niz godina radi na zaštiti i obnovi nepokretne i pokretne kulturne baštine. Svojim je radom, rekonstrukcijom i sanacijom, pomogla očuvanju i zaštiti preko 150 objekata graditeljske. Obnova graditeljske baštine zahtjevan je proces u kojem se moraju uskladiti zakonodavni s ostalim kriterijima zaštite i obnove kao što su konzervatorski, građevinski, statički i funkcionalni.

Tijekom 2006. godine je tako uspješno završen projekt obnove mlinica u naselju Sinac, gdje se posebno ističe građevinska cjelina na Žagrovića i Majerovom vrilu, gdje je obnovljeno pet mlinova, koji su bili u vrlo lošem stanju. Pored toga je obnovljena i pekarija, pilana i sjenik te mostovi i prilazni putovi. Osim samih zgrada obnovljen je i proces mlinarenja te je tako uspješno obnovljen i sačuvan i element nematrijalne baštine u očuvanom prirodnom okolišu toga dijela Like.

**KREŠIMIR BERMANEC, MARIO KATIĆ I TOMISLAV OROZ ZA
STUDENTSKI PROJEKT VIŠKI BOJ I DRUŠTVENO SJEĆANJE**

Obrazloženje:

Krešimir Bermanec, Mario Katić i Tomislav Oroz, studenti etnologije i kulturne antropologije i povijesti, tijekom studija su pokazali zainteresiranost, marljivost i nadarenost za stručni i znanstveni rad. Njihove su seminarske radove karakterizirali rječitost, jasna struktura i vrlo utemeljeno izvođenje zaključaka, pri čemu se nisu ustručavali upuštati u teme koje su u dosadašnjoj literaturi šturo obrađivane, kao i u rjeđe istraživačke tehnike.

No, njihove aktivnosti znatno prelaze okvire obvezne dodiplomske nastave. To je posebice došlo do izražaja 2006. godine u studentskom projektu naslovljenom *Viški boj i društveno sjećanje*. Njime su istraživači, prateći suvremenu proslavu obljetnice Viškoga boja, iz različitih očista analizirali odnos sudionika proslave, ali i ostalih mještana prema vlastitoj recentnoj povijesti. Projekt je uključivao petodnevno terensko istraživanje na otoku Visu (srpanj 2006. godine), ali i opsežne pripreme za teren, kao i praćenje medijskih izvještaja nakon proslave, prikupljanje različitih tiskanih i arhivskih izvora. Projekt je izveden sufinanciranjem Odsjeka za etnologiju i kulturnu antropologiju, Odsjeka za povijest Filozofskoga fakulteta te Hrvatskoga etnološkog društva.

Pritom su istraživanju ove trojice studenata nadmašila očekivanja svojih profesora. Pri terenskom radu su pokazali suvereno baratanje istraživačkom metodologijom i vrlo odmjereno, senzibilan pristup sugovornicima. Također su uspjeli ostvariti brojne kontakte s domaćim i inozemnim stručnjacima te su tako dolazili do građe o Viškom boju koja im u hrvatskim arhivima nije bila dostupna (tako su, primjerice, kontaktirali s

Achilleom Rastellijem, talijanskim vojnim povjesničarem, zatim s putopiscem Alessandrom Marzom Magnom te sa Zvonimirom Freivogelom, koji se također bavi vojnom poviješću te s mnogim drugima). Time su mogli u svoju analizu unijeti materijal s triju strana na kojima je najintenzivnije producirana konstrukcija Viškoga boja: hrvatsku, austrijsku i talijansku.

Njihov je opsežan, predan i s entuzijazmom obavljan timski istraživački rad rezultirao člankom *Sjećanje na Viški boj: Proslave, spomenici, naracije* objavljenom u časopisu *Studia ethnologica Croatica*.